

ORİJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/jtracom.2025-109750

X, Y ve Z Kuşağı Kadınların Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumları: Tanımlayıcı Araştırma

Attitudes of Women from Generation X, Y, and Z Towards Holistic Complementary and Alternative Medicine: Descriptive Research

Şükran BAŞGÖL^a, Yağmur BİRAY^b

^aOndokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Samsun, Türkiye

^bOndokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ebelik Bölümü, Samsun, Türkiye

Bu çalışma, 10. Uluslararası 14. Ulusal Ebelik Öğrencileri Kongresi'nde (16-18 Mayıs 2024, Tokat) sözlü özet olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Bu çalışmada, X, Y ve Z kuşağı kadınlarının bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı yönelik tutumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı nitelikte olan bu çalışma 1 Nisan-30 Mayıs 2024 tarihleri arasında Türkiye'de ikamet eden 18-60 yaş aralığındaki kadınlar ile çevrim içi e-anket kullanılarak gerçekleştirildi. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu ve Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) kullanıldı. Her kuşakta 111 kadın değerlendirilmiş olup toplam 333 kadın ile çalışma tamamlandı. **Bulgular:** BTATÖ toplam puan ortalamaları karşılaştırılmasında; X kuşağındaki kadınların ortalaması 22,86 (3,90), Y kuşağındakilerin 24,60 (4,44) ve Z kuşağındakilerin 25,29 (4,02) olduğu saptandı. Ölçek alt boyutlarından "bütüncül sağlık" alt boyut puan ortalamaları, X kuşağında 9,80 (2,29), Y kuşağında 9,43 (2,80) ve Z kuşağında 8,82 (2,30) olarak belirlendi. "Tamamlayıcı ve alternatif tıp" alt boyut puan ortalamalarında ise X kuşağındakilerin 13,05 (2,77), Y kuşağındakilerin 15,17 (4,00) ve Z kuşağındakilerin 16,57 (3,12) olduğu görüldü. Kuşaklar arasındaki toplam ölçek ve alt boyut puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu ($p<0,05$). **Sonuç:** X kuşağındaki kadınların BTATÖ'ye karşı tutumlarının Y ve Z kuşağındaki kadınlara göre daha olumlu olduğu bulundu. X ve Y kuşağı daha geleneksel ve maneviyata dayalı yöntemleri tercih ederken, Z kuşağı fiziksel aktivite ve dijital platformlardan edindiği yöntemlere daha yatkın olduğu belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Alternatif tıp; bütüncül; tamamlayıcı; kuşak; kuşaklar arası

ABSTRACT Objective: This study aimed to compare the attitudes of women from Generation X, Y, and Z toward holistic complementary and alternative medicine. **Material and Methods:** This descriptive and comparative study was conducted between April 1 and May 30, 2024, using an online e-survey with women aged 18-60 residing in Türkiye. Data were collected using a Personal Information Form and the Holistic Complementary and Alternative Medicine Attitude Scale (HCAMAS). A total of 111 women from each generation participated, resulting in a final sample of 333 women. **Results:** In the comparison of total HCAMAS scores, the average score for Generation X women was 22.86 (3.90), for Generation Y women was 24.60 (4.44), and for Generation Z women was 25.29 (4.02). For the scale subdimension "holistic health," the average scores were 9.80 (2.29) for Generation X, 9.43 (2.80) for Generation Y, and 8.82 (2.30) for Generation Z. For the subdimension "complementary and alternative medicine," the average scores were 13.05 (2.77) for Generation X, 15.17 (4.00) for Generation Y, and 16.57 (3.12) for Generation Z. The differences in total scale and subdimension scores between generations were found to be statistically significant ($p<0.05$). **Conclusion:** Women from Generation X demonstrated more positive attitudes toward HCAMAS compared to those from Generations Y and Z. While Generations X and Y were more inclined toward traditional and spirituality-based methods, Generation Z showed a greater preference for physical activities and methods obtained through digital platforms.

Keywords: Alternative medicine; holistic; complementary; generation; intergenerational

Correspondence: Şükran BAŞGÖL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Samsun, Türkiye

E-mail: sukran.basgol@omu.edu.tr

Peer review under responsibility of Journal of Traditional Medical Complementary Therapies.

Received: 20 Feb 2025

Accepted: 11 May 2025

Available online: 16 Jun 2025

2630-6425 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Sağlık, bireylerin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal iyilik halini içeren bütüncül bir kavramdır. Bu kapsamda, bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıp, bireylerin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal sağlıklarının bir bütün olarak ele alınmasını hedefleyen yaklaşımları içermektedir.¹ Modern tıp dışında kalan ve bilimsel olarak etkileri kanıtlanmış ya da geleneksel bilgiye dayalı yöntemler ise tamamlayıcı ve alternatif tıp (TAT) olarak değerlendirilmektedir. TAT, bireylerin hastalıklarla mücadele sürecinde kullanılan geleneksel tıbbi yöntemlere destek olmanın yanı sıra, sağlığın korunması ve yaşam kalitesinin artırılmasında önemli bir role sahiptir.² Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Tamamlayıcı ve Bütüncül Sağlık Merkezi, TAT'ı bütünsel tıbbi sistemler (Ayurvedik tıp, geleneksel Çin tıbbi vb.), zihin-beden terapileri (meditasyon, yoga, sanat terapileri vb.), biyolojik temelli tedaviler (bitkisel ürünler, probiyotikler vb.), manipülatif yöntemler (masaj, kayropratik vb.) ve enerji terapileridir (Reiki, terapötik dokunuş vb.) olmak üzere temelde 5 ana grupta sınıflandırmaktadır.³ Nitekim, bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba yönelik tutumlar, bireylerin sağlık algıları, yaşam deneyimleri ve kültürel değerleri çerçevesinde şekillenebilmektedir. Özellikle kuşaklar arası farklılıklar, bireylerin sağlık anlayışlarını ve TAT'a yönelik tutumlarını şekillendiren önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴

Kuşak, belirli bir tarihsel ve kültürel dönemde doğan, benzer sosyal deneyimler ve olaylar yaşayan, bu deneyimlerin etkisiyle ortak değerler ve tutumlar geliştiren bireyler grubudur. Kuşaklar, doğum tarihlerine 5 ana grupta göre sınıflandırılmaktadır. Bunlar; Sessiz Kuşak (1925-1945), Bebek Patlaması Kuşağı (1946-1964), X Kuşağı (1965-1979), Y Kuşağı (1980-1999) ve Z Kuşağıdır (2000 ve sonrası doğan).⁵ Bu kuşaklar arasında değerler, yaşam tarzları ve teknolojiyi kullanma biçimleri gibi birçok açıdan belirgin farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıklar, TAT'a yönelik tutumlarda da etkili olabilecek bir zemin sunmaktadır. Örneğin, X kuşağı daha geleneksel sağlık yaklaşımlarına eğilim gösterirken, Y kuşağı bilgiye erişim ve sağlık teknolojilerindeki gelişmelerden etkilenebilmektedir. Z Kuşağı ise dijital yerliler olarak adlandırılmakta ve çevrim içi platformlardan etkilenmektedir.⁶ Yapay zekâ ve sosyal medyanın giderek daha fazla etki alanı bul-

duğu günümüzde, kuşakların özelliklerinin bilinmesi, bireyselleştirilmiş sağlık hizmetleri ve biriciklik bakım ilkelerinin uygulanmasını desteklemektedir. Kuşakların sağlık davranışları ve bu davranışlara etki eden faktörlerin anlaşılması, TAT uygulamalarının daha etkili bir şekilde planlanması ve sağlık politikalarının geliştirilmesi açısından da önemlidir. Bu çalışmada, X, Y ve Z kuşağı kadınların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Çalışma tanımlayıcı ve karşılaştırmalı nitelikte bir araştırmadır.

ARAŞTIRMANIN YERİ VE ZAMANI

Araştırma 01 Nisan-30 Mayıs 2024 tarihleri arasında internet yolu ile sosyal medya [Facebook (Facebook, Inc., Menlo Park, CA, ABD), Instagram (Menlo Park, CA, ABD) gibi] forum ve grup sayfalarında paylaşılarak çevrim içi e-anket yoluyla gerçekleştirildi.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini Türkiye'de ikamet eden 18-60 yaş aralığındaki kadınlar oluşturmuştur. Çalışmanın örneklem büyüklüğü Özen ve Demirci'nin yaptığı çalışmada Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) puan ortalaması temel alınarak (Ort: 33,19, SS: 6,22) hesaplandı.⁷ G*Power 3.1.9.2 programında %90 güç, 0,05'lik hata payı ve 0,160 etki büyüklüğü göz önünde bulundurularak; örnekleme 333 kadın olarak belirlenmiştir. Buna göre; her kuşaktan eşit katılımcı ile evrende açıklanan grup içinden araştırmaya alınma kriterlerine uyan ve araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden 333 kadın ile çalışma tamamlanmıştır. Bu doğrultuda, 18-60 yaş aralığında olan, Türkçe okuma yazma bilen, sosyal medya kullanan ve araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden kadınlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Tanı konulmuş psikiyatrik bir hastalığı olanlar ve psikiyatrik ilaç kullananlar çalışmadan dışlanmıştır.

VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırma, 01 Nisan-30 Mayıs 2024 tarihleri tarihlerinde internet yolu ile çevrim içi anket [Google

Forms (Google, ABD)] kullanılarak toplandı. Anketin başlangıcında araştırmanın amacı ve kapsamına dair bilgi verildi ve katılımcılardan çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair onay alındı. Giriş bölümünü onaylayan katılımcılar, ardından 2. kısımdaki soruları cevaplandırmaya geçti ve anketin tamamlanması ortalama 10 dk sürdü. Katılım karşılığında herhangi bir maddi ödül veya teşvik sunulmadı.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerinin toplanmasında; Kişisel Bilgi Formu ve BTATÖ kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan, katılımcıların sosyodemografik özelliklerini ve tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanma durumları sorgulayan 13 soruyu kapsamıştır.^{8,9}

BTATÖ: BTATÖ, Hyland ve ark. tarafından geliştirilmiş olup, ülkemizde Erci tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır.^{10,11} Kişilerin tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarını belirleyen ölçek 11 maddeden oluşan 6'lı Likert tipi bir ölçek-tir. Ölçeğin "tamamlayıcı ve alternatif tıp" ile "bütüncül sağlık" olmak üzere 2 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekten en az 11, en fazla 66 puan alınabilir. Ölçekte herhangi bir kesme değeri bulunmamakta olup, ölçekten alınan puanın düşük olması TAT'a yönelik pozitif tutum olduğunu ifade eder. Ölçeğin güvenirlik katsayısı olan Cronbach alfa değeri 0,72'dir.¹¹ Bu çalışma için Cronbach alfa değeri 0,63 bulunmuştur.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma, 1964 Helsinki Deklarasyonu prensiplerine ve sonraki değişikliklerinde belirtilen etik standartlara uygun olarak gerçekleştirildi. Araştırma için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan (tarih: 29.03.2024, no: 2024/294) etik kurul onay alındı. Çalışmada kullanılan ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması yapan yazarlardan e-posta yoluyla ölçek kullanım izni alındı. E-anket, her katılımcının yalnızca bir kez katılım sağlayabileceği şekilde yapılandırıldı. Giriş sayfasında, katılımcılara araştırmanın detayları aktarıldı ve onayları alındı.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin Analizinde SPSS Paket Programı kullanıldı. Grupların sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesinde sıklık ve yüzdelik analizi kullanıldı. Grupların sosyodemografik özellikler açısından homojen olup olmadığı ki-kare analizi ile belirlendi. Ölçümlerin normallik dağılımı Skewness ve Kurtosis değerleri ile incelendi. Ölçümlerin normal dağıldığı görüldü. Yaş ve puan ortalamalarının tanıtılmasında ortalama ve standart sapma kullanıldı. Yaş ve puan ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi testi kullanıldı. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesinde Tukey analizi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ kabul edildi.

BULGULAR

X kuşağındaki kadınların %90,1'inin gelirinin giderine denk veya fazla olduğu, %58,6'sının kronik hastalığının olmadığı, %51,4'ünün ortaöğretim mezunu olduğu, %82,9'unun ev hanımı olduğu, %88,3'ünün evli olduğu, %60,4'ünün çekirdek aileye sahip olduğu, %64'ünün ilçede yaşadığı ve yaş ortalamalarının 50,72 (4,34) olduğu belirlendi (Tablo 1).

Y kuşağındaki kadınların %84,7'sinin gelirinin giderine denk veya fazla olduğu, %83,8'inin kronik hastalığının olmadığı, %54,1'inin üniversite mezunu olduğu, %51,4'ünün ev hanımı olduğu, %78,4'ünün evli olduğu, %66,7'sinin çekirdek aileye sahip olduğu, %64,9'unun ilçede yaşadığı ve yaş ortalamalarının 34,45 (4,83) olduğu saptandı (Tablo 1).

Z kuşağındaki kadınların da %83,8'inin gelirinin giderine denk veya fazla olduğu, %95,5'inin kronik hastalığının olmadığı, %82,9'unun üniversite mezunu olduğu, %95,5'inin öğrenci olduğu, %92,8'inin bekâr olduğu, %84,7'sinin çekirdek aileye sahip olduğu, %55'inin ilde yaşadığı ve yaş ortalamalarının 22,10 (1,34) olduğu görüldü (Tablo 1).

Kuşakların TAT'a ilişkin bilgi kaynakları incelendiğinde, X kuşağındaki kadınların %64'ünün, Y kuşağındaki kadınların %44,1'inin bilgi kaynağı olarak arkadaşlarını ve ailesini tercih ettiği, Z kuşağındaki kadınların ise %60,4'ünün sosyal medyadan bilgi edindiği belirlendi (Tablo 2).

Kuşakların TAT'ı tercih etme nedenleri incelendiğinde, X kuşağındaki katılımcıların %69,4'ünün, Y

TABLO 1: X, Y ve Z kuşağındaki kadınların sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması (n=333)

Değişkenler	X kuşağı (n=111)		Y kuşağı (n=111)		Z kuşağı (n=111)		Test ve p değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Gelir durumu							
Gelir giderden düşük	11	9,9	17	15,3	18	16,2	$\chi^2=2,169$
Gelir gidere denk/fazla	100	90,1	94	84,7	93	83,8	$p=0,001$
Kronik hastalık							
Evet	46	41,4	18	16,2	5	4,5	$\chi^2=48,151$
Hayır	65	58,6	93	83,8	106	95,5	$p=0,001$
Eğitim							
İlköğretim	25	22,5	11	9,9	-	-	$\chi^2=161,323$
Ortaöğretim	57	51,4	17	15,3	-	-	$p=0,001$
Lise	20	18,0	23	20,7	19	17,1	
Üniversite	9	8,1	60	54,1	92	82,9	
Çalışma durumu							
Öğrenci	-	-	11	9,9	106	95,5	$\chi^2=293,803$
Ev hanımı	92	82,9	57	51,4	5	4,5	$p=0,001$
Memur	19	17,1	43	38,7	-	-	
Medeni durum							
Evli	98	88,3	87	78,4	8	7,2	$\chi^2=178,233$
Bekâr	13	11,7	24	21,6	103	92,8	$p=0,001$
Aile tipi							
Çekirdek	67	60,4	74	66,7	94	84,7	$\chi^2=17,033$
Geniş	44	39,6	37	33,3	17	15,3	$p=0,001$
İkametgâh							
İl	27	24,3	33	29,7	61	55,0	$\chi^2=30,546$
İlçe	71	64,0	72	64,9	39	35,1	$p=0,001$
Köy	13	11,7	6	5,4	11	9,9	
Yaş ortalaması (SS)	50,72 (4,34)		34,45 (4,83)		22,10 (1,34)		$F=1,155$ $p=0,001$ $x>y>z$

SS: Standart sapma

kuşağındaki katılımcıların %56,8'inin ve Z kuşağındaki katılımcıların %65,8'inin TAT uygulamalarını zararsız ve doğal olarak değerlendirdiği bulundu (Tablo 2).

Kuşakların TAT kapsamında kullandıkları uygulamalar incelendiğinde, X kuşağındaki kadınların %88,3'ünün bitkisel ürünler ve otlar, %69,4'ünün ise dua/namaz yöntemini tercih ettiği; Y kuşağındaki kadınların %76,6'sının bitkisel ürünler ve otlar, %44,1'inin ise dua/namaz yöntemini kullandığı; Z kuşağındaki kadınların %59,5'inin bitkisel ürünler ve otlar, %58,6'sının ise dans ve egzersiz yöntemini tercih ettiği belirlendi (Tablo 2).

BTATÖ toplam puan ortalamaları karşılaştırılmasında; X kuşağındakilerin 22,86 (3,90), Y kuşağındakilerin 24,60 (4,44) ve Z kuşağındakilerin 25,29 (4,02) olduğu saptandı. Ölçek alt boyutlarından "bü-tüncül sağlık" alt boyut puan ortalamaları, X kuşağındakilerin 9,80 (2,29), Y kuşağındakilerin 9,43 (2,80) ve Z kuşağındakilerin 8,82 (2,30) olarak belirlendi. "Tamamlayıcı ve alternatif tıp" alt boyut puan ortalamalarında ise X kuşağındakilerin 13,05 (2,77), Y kuşağındakilerin 15,17 (4,00) ve Z kuşağındakilerin 16,57 (3,12) olduğu görüldü. Kuşaklar arasındaki toplam ölçek ve alt boyut puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu ($p<0,05$). Bu fark-

TABLO 2: X, Y ve Z kuşağındaki kadınların TAT'a ilişkin bilgi kaynakları, kullanma nedenleri ve kullandıkları yöntemler (n=333)

Değişkenler	X kuşağı (n=111)		Y kuşağı (n=111)		Z kuşağı (n=111)		Test ve p değeri
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
TAT'a ilişkin bilgi kaynağı							
Arkadaş/aile	71	64,0	49	44,1	16	14,4	$\chi^2=63,427$ $p=0,001$
Sosyal medya	20	18,0	48	43,2	67	60,4	
Sağlık çalışanı	20	18,0	14	12,6	28	25,2	
Tercih etme nedeni							
TAT uygulamalarını zararsız ve doğal görme	77	69,4	63	56,8	73	65,8	$\chi^2=4,065$ $p=0,131$
Daha kolay ulaşma	46	41,4	38	34,2	46	41,4	$\chi^2=1,615$ $p=0,446$
Hızlı etkili olduğuna inanma	66	59,5	60	54,1	15	13,5	$\chi^2=57,345$ $p=0,001$
Kullanılan yöntemler							
Meditasyon, yoga, pilates	4	3,6	15	13,5	46	41,4	$\chi^2=54,404$ $p=0,001$
Dua, namaz	77	69,4	49	44,1	57	51,4	$\chi^2=15,140$ $p=0,001$
Dans, egzersiz	6	5,4	27	24,3	65	58,6	$\chi^2=77,589$ $p=0,001$
Hacamat-kupa bardak çekme	30	27,0	43	38,7	7	6,3	$\chi^2=32,806$ $p=0,001$
Masaj	52	46,8	47	42,3	55	49,5	$\chi^2=1,184$ $p=0,553$
Bitkisel ürünler, otlar	98	88,3	85	76,6	66	59,5	$\chi^2=24,741$ $p=0,001$

TAT: Tamamlayıcı ve alternatif tıp

lılığın hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için yapılan Tukey analiz sonuçları Tablo 3'de verildi (Tablo 3).

TARTIŞMA

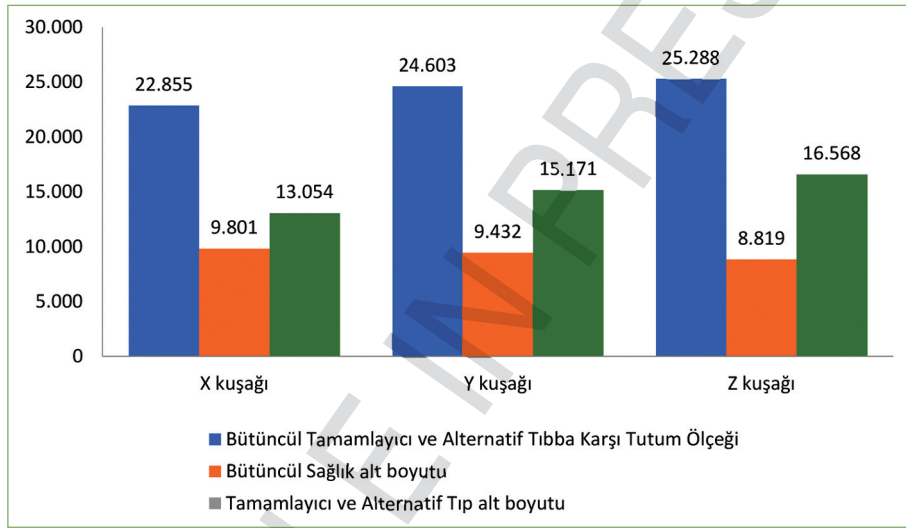
Bu çalışmada, kadınların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarının kuşaklar arası karşılaştırması yapılmıştır. Çalışmada, X kuşağındaki kadınların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba (BTAT) karşı tutumlarının Y ve Z kuşağındaki kadınlara göre daha olumlu olduğu saptanmıştır. Z kuşağındaki kadınların ise bütüncül sağlığa ilişkin tutumlarının X kuşağındaki kadınlara göre daha olumlu olduğu bulunmuştur. Tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı da X kuşağı en olumlu tutuma sahip olup, bunu Y ve Z kuşakları izlemektedir. Oral ve ark. 30 yaş üzerindeki katılımcıların geleneksel uy-

gulamaları kullanma durumlarının gençlere göre daha fazla olduğunu ve geleneksel yöntemlerin en çok bir hastalık ya da ağrı nedeniyle kullanıldığını belirlemişlerdir.¹² Kocabaş ve ark.nın yaptığı kesitsel bir çalışmada da kronik hastalığı olanların ve sürekli ilaç kullanan bireylerin, kullanmayanlara kıyasla geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemlerini daha fazla kullandıkları saptanmış ve bunun uzun süreli ilaç kullanımının yarattığı bıkkınlık nedeniyle bireylerin alternatif yollar aramasıyla ilişkili olduğu açıklanmıştır.¹³ Yapılan çalışmalarda, yaş arttıkça geleneksel uygulamalara başvurma oranlarının da arttığı bildirilmiştir.^{7,14-16} Çalışma sonuçlarımız literatürle uyumlu olup, X kuşağındaki yani en yaşlı gruptaki kadınların kültürel geçmişleri, eskiye dayalı alışkanlıkları ve mevcut kronik hastalıkları nedeniyle geleneksel tamamlayıcı ve alternatif tıba daha fazla

TABLO 3: X, Y ve Z kuşağındaki kadınların BTATÖ ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları ve karşılaştırılması

	X kuşağı (n=111) X̄ (SS)	Y kuşağı (n=111) X̄ (SS)	Z kuşağı (n=111) X̄ (SS)	Test ve p değeri
BTATÖ toplam	22,86 (3,90)	24,60 (4,44)	25,29 (4,02)	F=10,268 p=0,001 Fark: z>x, y>x
BS alt boyutu	9,80 (2,29)	9,43 (2,80)	8,82 (2,30)	F=4,449 p=0,012 Fark: x>z
TAT alt boyutu	13,05 (2,77)	15,17 (4,00)	16,57 (3,12)	F=29,852 p=0,001 Fark: z>y, z>x, y>x

SS: Standart sapma; BTATÖ: Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği; BS: Bütüncül Sağlık; TAT: Tamamlayıcı ve alternatif tıp

ŞEKİL 1: X, Y ve Z kuşağındaki kadınların BTATÖ ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları
BTATÖ: Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği

başvurdukları düşünülmektedir. Buna karşın, Z kuşağındaki yani en genç kadınların bütüncül sağlık yaklaşımlarına daha olumlu tutum sergilemeleri, genç nesillerin sağlığa yönelik daha farklı bir bakış açısının geliştiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, kuşaklar arası sağlık tutumlarındaki farklılıkların, bireylerin yaşam deneyimlerinin, kültürel birikimlerinin ve sağlıkla ilgili bilinç seviyelerindeki değişimlerin bir sonucu olarak şekillendiğini göstermektedir.

Bu çalışmada, kadınların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıp hakkındaki bilgi kaynaklarının kuşaklar arasında farklılık gösterdiği belirlenmiştir. X kuşağı için en yaygın bilgi kaynağı aile ve arkadaşlar iken, Z kuşağı için ise sosyal medya ön planda bu-

lunmuştur. Şensoy ve ark.'nın üniversite hastanesine başvuran hastaların tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımına yönelik tutum ve davranışlarını inceledikleri kesitsel bir çalışmada yaş ortalaması 43 olan hastaların büyük çoğunluğunun (%76,9) bilgi kaynaklarının benzer olarak aile, arkadaş ve aktar olduğu bulunmuştur.¹⁴ Özsürekeci ve ark.'nın çalışmasında da yaşlı bireylerin TAT yöntemlerini en sık komşu ve tanıdıklarından bilgi edindikleri, en az bilgiyi ise sağlık çalışanlarından aldıkları tespit edilmiştir.¹⁷ Literatürde Z kuşağının sosyal medyada daha fazla zaman geçirdiği ve bilgiyi dijital platformlardan edindiği açıklanmıştır.^{18,19} Z kuşağının bilgi kaynağı olarak sosyal medyayı tercih etmesi, dijitalleşme ve

teknolojik gelişmelerin bilgi edinme süreçleri üzerindeki etkisini yansıtabilmektedir. Bu durum, genç neslin teknolojiyle iç içe büyümesinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Sağlık profesyonelleri ve politika yapımcıları için bu bulgu, BTAT ile ilgili doğru ve bilimsel bilginin sosyal medya aracılığıyla genç nesillere ulaştırılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, kadınların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıp tercih etme nedenleri incelendiğinde, her üç kuşakta da uygulamaların zararsız ve doğal olarak görülmesinin en önemli etken olduğu belirlenmiştir. Literatürde de BTAT'a başvuru nedenleri olarak yaşam süresinin uzaması, tedavisi mümkün olmayan hastalıklardaki artış, doğallığın ön planda olması, modern tıbbı ve ilaç endüstrisine duyulan güvenin azalması ve modern tıbbın bazı hastalıkları tedavi etmede yetersiz kalması gibi faktörler açıklanmıştır.^{6,9} Ayrıca, daha sağlıklı ve uzun yaşama isteği, bağışıklık sistemini kuvvetlendirme, ilaçların yan etkilerini azaltma, yaşam kalitesini artırma gibi faktörler de başvuru nedenleri arasında vurgulanmıştır.²⁰ Bu doğrultuda, 3 kuşakta da BTAT uygulamalarının doğal ve zararsız olarak algılanması, bireylerin sağlıkla ilgili kararlarında doğallık unsuruna verdiği önemin nesiller boyunca sürdüğünü göstermektedir. Ancak, modern tıbbı duyulan güvenin azalması ve BTAT'a yönelimin, bilimsel kanıtlara dayalı sağlık yaklaşımlarının benimsenmesi açısından dikkatle ele alınması gerekmektedir. Bu durum, sağlık profesyonellerinin bireylerin BTAT uygulamaları hakkındaki bilgi düzeyini artırarak bilimsel ve güvenilir sağlık bilgilerine erişimini sağlamada daha etkin rol almasını gerektirebilir.

Bu çalışmada, kadınların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanma yöntemlerine ilişkin X ve Y kuşağındaki kadınların en fazla bitkisel ürünler, otlar ile dua/namaz yöntemini kullandıkları bulunurken, Z kuşağındaki kadınların ise bitkisel ürünler, otlar ile dans-egzersiz yöntemlerini daha sık kullandıkları saptanmıştır. Bu durum, X ve Y kuşağındaki kadınların daha geleneksel ve manevi yönelimleri benimserken, Z kuşağının daha yenilikçi ve fiziksel aktiviteye dayalı yöntemlere eğilim göstermesiyle ilişkilendirilebilir. Literatürde, en sık kullanılan BTAT yöntemlerinin bitkisel tedaviler, dua, medi-

tasyon, masaj, akupunktur, vitamin takviyeleri, özel diyetler, homeopatik tedaviler olduğu açıklanmıştır.^{4,6,8,21} Çalışmamızın sonuçları bu bulgularla örtüşmektedir. X ve Y kuşağındaki kadınların dua ve bitkisel ürünler gibi geleneksel yöntemleri tercih etmeleri, kültürel alışkanlıkların etkisini ve manevi yaklaşımlarını sağlıklı bütünleştirmelerini yansıtabilir. Öte yandan, Z kuşağındaki kadınların dans ve egzersiz gibi fiziksel aktivite temelli yöntemlere yönelmeleri, genç neslin beden farkındalığına ve aktif yaşam tarzına daha fazla önem verdiğini düşündürmektedir. Bu durum, sağlık profesyonellerinin kuşak farklılıklarını dikkate alarak kişiselleştirilmiş bakım yaklaşımları geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır.

SONUÇ

X kuşağındaki kadınların BTATÖ'ye karşı tutumlarının Y ve Z kuşağındaki kadınlara göre daha olumlu olduğu bulundu. X ve Y kuşağı daha geleneksel ve maneviyata dayalı yöntemleri tercih ederken, Z kuşağı fiziksel aktivite ve dijital platformlardan edindiği yöntemlere daha yatkın olduğu belirlendi. Bu doğrultuda, sağlık profesyonellerinin BTAT konusunda kanıta dayalı bilgiye sahip olmaları ve bireylerin ihtiyaçlarına yönelik danışmanlık verebilmeleri için hem lisans eğitiminde hem de hizmet içi eğitim programlarında BTAT ile ilgili teorik ve klinik beceri eğitimlerinin artırılması önerilmektedir. Ayrıca, sağlık çalışanlarının kuşaklara özgü farklı bilgi kaynaklarını dikkate alarak, dijital platformlar da dâhil olmak üzere bireylerin güvenilir ve bilimsel bilgilere erişimini kolaylaştıracak rehberlik sağlamaları önemlidir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Şükran Başgöl, Yağmur Biray; **Tasarım:** Şükran Başgöl, Yağmur Biray; **Denetleme/Danışmanlık:** Şükran Başgöl; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Şükran Başgöl, Yağmur

Biray; Analiz ve/veya Yorum: Şükran Başgöl, Yağmur Biray; **Kaynak Taraması:** Şükran Başgöl, Yağmur Biray; **Makalenin Yazımı:** Şükran Başgöl, Yağmur Biray; **Eleştirel İnceleme:** Şükran Başgöl.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. WHO global report on traditional and complementary medicine 2019. Geneva; World Health Organization: 2019. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/312342/9789241515436-eng.pdf?sequence=1>
2. Özyurt Kaptanoglu R, Tosun N. Türkiye ve dünyada alternatif-tamamlayıcı tıp kullanımı [Use of alternative-complementary medicine in Turkey and in the world abstract]. Atlas Sosyal Bilimler Dergisi. 2022;1(9). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2261252>
3. Konakci G, Ozgursoy Uran BN, Erkin O. In the Turkish news: coronavirus and "Alternative & complementary" medicine methods. Complement Ther Med. 2020;53:102545. PMID: 33066867; PMCID: PMC7437440.
4. Mortada EM. Evidence-based complementary and alternative medicine in current medical practice. Cureus. 2024;16(1):e52041. PMID: 38344508; PMCID: PMC10857488.
5. Koçer S, Aysel A. Kuşakların tüketim davranışlarındaki farklılıklar üzerine bir inceleme [A study on the differences of generations' consumption behaviors]. Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi. 2019;14(7):77-105. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1721659>
6. Öztürk YE, Dömbekçi HA, Ünal S. Geleneksel tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı [The use of traditional complementary and alternative medicine]. Bütünleyici ve Anadolu Tıbbi Dergisi. 2020;1(3):23-35. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1110280#739554> 1110280.pdf
7. Özen DÖ, Demirci C. 18-65 yaş aralığındaki kadınların tamamlayıcı-alternatif tedavileri kullanım durumları, tutumları ve etkileyen faktörler [Complementary-alternative therapies usage, attitudes and affecting factors among women aged between 18-65]. IGUSABDER. 2020;21(1):1065-76. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2928589>
8. Taheri F, Farrokhi M, Rajabloo Y, Razavi N, Shirdel E, Hooshier MH, et al. Complementary and alternative medicine (CAM). 1st ed. Kindle; 2024. p.1-193.
9. Steel A, Munk N, Wardle J, Adams J, Sibbritt D, Lauche R. Generational differences in complementary medicine use in young Australian women: repeated cross-sectional dataset analysis from the Australian longitudinal study on women's health. Complement Ther Med. 2019;43:66-72. PMID: 30935557.
10. Hyland ME, Lewith GT, Westoby C. Developing a measure of attitudes: the holistic complementary and alternative medicine questionnaire. Complement Ther Med. 2003;11(1):33-8. PMID: 12667973.
11. Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: a sample of healthy people in Turkey. J Clin Nurs. 2007;16(4):761-8. PMID: 17402958.
12. Oral B, Öztürk A, Balcı E, Sevinç N. Aile sağlığı merkezine başvuranların geleneksel/alternatif tıpla ilgili görüşleri ve kullanım durumu [State of opinions and use about traditional/alternative medicine who applied to family health center]. TAF Prev Med Bull. 2016;15(2):75-82. doi: 10.5455/pmb.1-1439552842
13. Kocabaş D, Eke E, Demir M. Sağlık hizmeti kullanımında bireylerin geleneksel ve alternatif yöntemlere ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi [Evaluation of the attitudes of the individuals on traditional and alternative methods in the use of health care]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2019;19(1):63-80. doi: 10.11616/basbed.v19i43676.486383
14. Şensoy N, Özdiñ Ş, Yılmaz O, Çetin MD, Tola D, Doğanekin P, et al. Üniversite hastanesine başvuran hastaların tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımına yönelik tutum ve davranışları [The attitudes and behaviors of patients admitted to university hospital towards complementary and alternative therapies]. Kocatepe Tıp Dergisi. 2020;21(3):258-63. doi: 10.18229/kocatepetip.676401
15. Aktaş B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumları [Attitudes of nursing students toward holistic complementary and alternative medicine]. JAREN. 2017;3(2):55-9. doi: 10.5222/jaren.2017.055
16. Polat F, Karasu F. Klimakterik dönemdeki kadınların yaşadıkları menopozal semptomlar ile bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of the relationship between the menopausal symptoms of women in the climacteric period and their attitudes to holistic complementary and alternative]. Anatol J Health Res. 2022;3(2):88-94. doi: 10.29228/anatoljhr.62154
17. Özsürekcı C, İleri İ, Çalışkan H, Yıldırım F, Candemir B, Çavuşoğlu Ç, et al. Kırılganlığın yaşlı bireylerde tamamlayıcı-alternatif tıp uygulamaları hakkındaki görüş, tutum ve uygulamalar üstüne etkisi [Opinions, acceptance and use about complementary-alternative medicine among elderly individuals and effect of frailty]. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi. 2020;53(3):177-82. <https://doi.org/10.20492/aeahd.771611>
18. Köse G. Toplumsal hareketlenmede önemli bir durak: Sosyal ağlarda dijital aktivizm ve dinamiklerine ilişkin Y ve Z kuşağının farkındalıkları üzerine bir araştırma [A significant destination in social activation: a research on awareness of Y and Z generation regarding digital activism and its dynamics in social networks]. OPUS Int J Society Res. 2020;15(22):1255-88. doi: 10.26466/opus.665241
19. Karácsony P. Generational differences in motivation at work in Slovakian small and medium sized companies. Open J Soc Sci. 2019;7(3):182-91. doi: 10.4236/jss.2019.73015
20. Kalyoncuo S, Ceyhan Ö. Yaşlılarda geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına güncel bir bakış: geleneksel derleme [A current look at traditional and complementary medicine practices in the elderly: traditional review]. Turk Klinikleri J Health Sci. 2023;8(1):195-201. doi: 10.5336/healthsci.2022-90049
21. Başgöl Ş, Kızılkaya Beji N. Üremeye yardımcı tedavi uygulamaları yapılan kadınların tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamalarını kullanma durumları [Use of complementary and alternative medical therapies by women undergoing reproductive technology]. Turk Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics. 2016;2(3):70-6. https://www.turkiyeklinikleri.com/article/en-uremeye-yardimci-tedavi-uygulamaları-yapılan-kadınların-tamamlayıcı-ve-alternatif-tıp-uygulamalarını-kullanma-durumları-77125.html#tpl_login